

Realitatea Economică

publicație lunară de analize și prognoze, nr.2

În această ediție citiți despre:

- *Evoluția economiei moldovenești în martie-aprilie*
- *Se aplică legea conservării energiei în relațiile Termocom – Primăria Chișinău?*
- *Cum nu trebuie planificate politicile în condiții de resurse financiare limitate*
- *Trebuie statul să subvenționeze pierderile crescătorilor de porci*
- *Este oare extinderea suprafețelor irigate un bine inevitabil?*
- *Cât de reală este o criză în sistemul bancar moldovenesc*
- *Factorii fundamentali ai scumpirii globale a produselor alimentare*

Expert-Grup
aprilie 2008

Această publicație apare cu suportul Institutului pentru o Societate Deschisă (Budapesta, Ungaria)

La această ediție au contribuit:

Valeriu Prohnițchi (coordonator)

Alexandru Gamanji

Alex Oprunenco

Ana Popa

EXPERT-GRUP este centru analitic independent specializat în cercetare și consultanță de politici sociale și economice. EXPERT-GRUP nu are afilieri politice și scopuri comerciale și își stabilește independent strategia sa instituțională. Misiunea centrului este de a contribui plenar la dezvoltarea economică, politică și socială și la avansarea competitivității internaționale a Republicii Moldova.

Date de contact: Adresa poștală: MD-2012, Republica Moldova, Chișinău, str. Columna, 133, oficiu 1
Telefon: ++373 22 921776, ++373 22 930014; Fax: ++373 22 211599
Email: info@expert-grup.org Web: www.expert-grup.org

Sumar: economia moldovenească în martie-aprilie 2008

Datele statistice disponibile pentru martie-aprilie arată că guvernul condus de Zinaida Greceanii a moștenit de la guvernul Tarlev o economie care își revine după șocurile suferite în 2005-2007, dar care încă este expusă unor riscuri macroeconomice majore. Unele riscuri pot fi moderate prin instrumente de politică economică internă, altele sunt de natură globală și se află în afara ariei de influență a autorităților naționale.

În ianuarie-februarie industria a intrat pe un puternic trend ascendent, înregistrând o creștere de 9,6%. Conform estimărilor noastre, în martie industria a accelerat creșterea la circa 11,0%, proces care va continua și în viitorul apropiat. Cu o evoluție favorabilă a condițiilor climaterice, un flux continuu al exporturilor de vinuri spre Rusia și valorificarea oportunităților oferite de Preferințele Comerciale Autonome, în 2008 industria ar putea să înregistreze o creștere anuală de peste 20%.

Condițiile meteorologice de la începutul anului curent sunt într-adevăr foarte promițătoare, alimentând așteptările optimiste pentru un an agricol bun. După colapsul din 2007, când producția agricolă s-a comprimat la nivelul anului 2000, în 2008 agricultura are toate șansele să demonstreze o creștere-record. Totuși, creșterea va fi una de revenire și volumul absolut al producției probabil nu va depăși limitele istorice înregistrate.

Inflația rămâne cel mai semnificativ risc pentru economie pe termen mediu. Deși în martie creșterea prețurilor a fost mai mică decât în februarie, în expresie anuală inflația (15,4%), se află la cea mai înaltă cotă din decembrie 2003. Din cauza deschiderii economiei moldovenești, o recoltă agricolă bună va modera esențial, dar nu va elimina definitiv presiunile inflaționiste în anul curent. Cu o creștere a prețurilor de peste 4% în primul trimestru, s-ar putea ca prognozele inflaționiste deja revizuite de către FMI și Guvern să mai fie o revăzute în trimestrele II și III.

În pofida creșterii prețurilor, comportamentul consumist al populației nu arată careva tendințe negative. Din contra, influxul constant de venituri remise de emigranți asigură o putere de cumpărare care mai mult decât compensează scumpirea mărfurilor de consum. În ianuarie-februarie curent veniturile remise de emigranții moldoveni prin sistemul bancar au crescut cu 48% față de ianuarie-februarie 2007, depășind volumul de 186 milioane USD. Dacă ritmurile de creștere se vor menține, este posibil ca în 2008 volumul transferurilor de mijloace bănești transmise din străinătate de emigranți prin intermediul sistemului bancar să depășească nivelul de 1,6 miliarde USD.

Este valabilă oare legea conservării energiei în municipiul Chișinău?

Disputa vizavi de tariful pentru energia termică dintre primăria municipiului Chișinău și SA „Termocom” degradează tot mai evident într-un scandal politic.

Cu toate că tariful impus de primărie este evident unul ireal, este necesar un audit independent al SA „Termocom” pentru a stabili nivelul real

Tab 1. Tariful la energia termică, consumatori casnici, decembrie 2007 - februarie 2008

Oraș	Tarif, MDL/Gcal
Chișinău	233
Bălți	540
București	546
Iași	620
Suceava	980
Kiev	180
Odesa	358

Surse: Calcule Expert-Grup pe baza ANRE.ro pentru orașele din România și site-urile oficiale ale orașelor Kiev și Odesa.

Relația dintre municipiul Chișinău și societatea pe acțiuni „Termocom” poate servi ca material de inspirație atât pentru un regizor de comedie, cât și pentru unul de teatru al absurdului. Situația este de-a dreptul anormală mai ales dacă ținem cont de faptul că SA „Termocom” este întreprindere de producere formal subordonată Primăriei Municipiului Chișinău și Consiliului Municipal Chișinău, adică ambele părți ale conflictului fac parte din aceeași tabără. Existența legăturii instituționale dictează că, pe de o parte „Termocom” trebuie să țină cont de politica autorităților municipale, dar pe de altă parte, și autoritățile municipale trebuie să înțeleagă că SA „Termocom” este agent economic care prestează servicii publice și nu o fundație de binefacere.

Obiectul conflictului este mărimea tarifului, adică o chestiune economică. Tariful de 233 lei este evident ireal și mult sub nivelul tarifelor orașelor din regiune (tab.1). În Kiev tariful este esențial mai mic chiar și decât în Chișinău, dar și acolo situația este în mare măsură rezultatul unor considerente politice. Ca și la Kiev, în Chișinău conflictul a căpătat, cu contribuția ambelor părți, o conotație politică evidentă. În interesul cetățenilor municipiului Chișinău este ca acest conflict să rămână numai în sfera economică și să fie soluționat numai cu instrumente juridice.

EXPERT-GRUP nu dispune de informația necesară pentru a evalua mărimea corectă a tarifului și nici nu este competent să îndeplinească această sarcină arhi-complexă (deși, încă odată, tabelul 1 sugerează că tariful de 233 lei/Gcal pentru Chișinău este unul departe de realitate). Dorim însă să propunem o serie de recomandări care ar putea contribui la rezolvarea univocă a conflictului dat și care ar „demina” relațiile dintre Municipalitate și SA „Termocom” pe termen lung:

- Premisa soluționării conflictului este înțelegerea faptului că Parlamentul Republicii Moldova încă nu a abrogat legea conservării energiei. Cu alte cuvinte, energia nu apare din nimic, iar producerea ei implică costuri care trebuie suportate de cineva. Dacă nimeni nu dorește să suporte costurile, energia nu va dori să apară.
- Pentru a înțelege care sunt adevăratele cheltuieli suportate pentru producerea energiei termice, este necesară efectuarea unui audit de performanță și audit financiar independent (cel mai bine, de către o companie internațională cu reputație ireproșabilă). „Analizele economice” efectuate de către orice comisie mixtă creată de municipalitate și „Termocom” nu vor da nici un rezultat din cauza că ambele părți au interese contradictorii, dictate de constrângeri diferite (sociale și politice pentru municipalitate, economice și politice pentru întreprindere).
- Pe baza auditului de performanță și financiar, va fi simplu de identificat cheltuielile obiective pe care le suportă întreprinderea pentru a presta serviciile sale. Tariful trebuie să acopere doar cheltuielile care în mod obiectiv sunt necesare pentru furnizarea energiei termice, pentru administrarea și dezvoltarea întreprinderii.

Toate activele „adiționale” sau neperformante aflate la balanța SA „Termocom” trebuie înstrăinate.

- Obiectivul major al SA „Termocom” trebuie să fie prestarea unor servicii de calitate în cadrul unei activități economice performante. Acest lucru este posibil numai atunci când are loc achitarea integrală a unui tarif real. Este evident că mulți consumatori nu vor fi în stare să achite acest tarif. Dar protecția socială trebuie să o facă nu SA „Termocom”, ci Primăria Chișinău de comun acord cu Guvernul Republicii Moldova.
- Politica de protecție socială trebuie să aibă la bază un set de criterii clare pentru a identifica beneficiarii și nu să se fundamenteze pe o generozitate universală. Este oare un tarif de 540 lei per Gcal peste puterile unei familii urbane compuse din 4 persoane, cu un venit total de 8000 lei pe lună și care pentru încălzirea unui apartament cu 3 odăi în perioada rece a anului consumă circa 1,2-1,5 Gcal lunar? Evident, nu ar trebui să fie probleme cu achitarea unui asemenea tarif. Dar un pensionar care trăiește din 800 de lei pe lună în mod firesc trebuie să fie sprijinit de primărie și guvern.
- Consumatorii sunt nemulțumiți nu doar de mărimea tarifului, dar și de calitatea serviciilor prestate. Mulți proprietari sunt nevoiți să plătească pentru căldură pe care nu o consumă în mod real. Această problemă nu poate fi soluționată decât prin ... încheierea contractelor directe dintre „Termocom” și beneficiari și schimbarea sistemului de livrare și evidență a căldurii. Evident, această perspectivă nu este pe placul „Termocom”-ului care invocă „imposibilitatea” juridică și tehnică a unei atare soluții. Impasul juridic poate fi soluționat ușor prin modificarea „Regulamentului privind livrarea și utilizarea energiei termice”¹ și a Legii cu privire la condominiu în fondul locativ². Cât despre imposibilitatea tehnică, ea nu este tehnică, ci financiară, și nu imposibilitate, ci dificultate. Termocom invocă costuri financiare enorme legate de schimbarea branșamentului vertical al rețelelor de încălzire pe unul branșament orizontal, de livrarea agentului termic în fiecare apartament aparte și de instalarea contoarelor de energie termică. Dar o evaluare financiară riguroasă a reformei nu a fost făcută până în prezent, iar fără o asemenea evaluare nu poate fi elaborat un plan investițional.

Și să nu uităm că politica de conservare și economisire a energiei ne permite să economisim și bani! Un anumit progres a fost realizat de SA „Termocom”, pierderile în rețea scăzând de la 36% în 2001 la 20% în 2005³, dar totuși, a cincea parte din energie încă este folosită pentru a topi zăpada și nu pentru a încălzi apartamentele. Totodată, luarea măsurilor de conservare a energiei în interiorul blocurilor și apartamentelor este responsabilitatea comună a primăriei și a proprietarilor. Până în prezent acțiuni majore și cât de cât vizibile în acest sens nu au fost observate.

¹ Aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.434 din 19.04.1998.

² Legea Republicii Moldova nr.1696-II din 13.10.2002.

³ <http://www.termocom.md/producere.htm>.

Exemplu de planificare a politicilor în condiții de resurse financiare limitate

După amorțirea de Crăciun, colectarea veniturilor bugetare s-a îmbunătățit începând cu februarie...

Colectarea resurselor financiare publice în februarie-martie pare să se fi îmbunătățit marginal comparativ cu luna ianuarie 2008. Astfel, dacă în urma unei vacanțe de iarnă prelungite veniturile în bugetul public național în prima lună au crescut cu numai 1,4% față de nivelul planificat, în februarie colectarea veniturilor s-a îmbunătățit, pentru primele două luni planul fiind îndeplinit la nivelul de 106,3%.

... dar executarea cheltuielilor în continuare este sub nivel. Adoptarea unui regulament privind bugetele pe programe ar putea îmbunătăți, pe termen lung, executarea cheltuielilor ...

Cât privește executarea cheltuielilor, situația nu se deosebește esențial de cea din anii precedenți. În majoritatea sectoarelor resursele financiare alocate nu sunt valorificate la nivelul planificat, ceea ce demonstrează existența anumitor probleme de executare bugetară. În acest context, în luna martie a fost adoptată o decizie aparent minoră și care nu ne-a atras nici nouă atenția în ediția precedentă a Realității Economice. Este vorba de adoptarea de către Ministerul Finanțelor a Regulamentului privind modul de elaborare, monitorizare și raportare a bugetelor pe programe⁴. Regulamentul stabilește regulile și principiile privind definirea programelor, scopurilor, obiectivelor și indicatorilor de performanță și elaborarea bugetelor aferente programelor. Evident, regulamentul nu va avea un impact benefic imediat asupra executării bugetului public, mai ales în situația când încă foarte puține autorități publice practică bugetarea bazată pe program și performanță.

... și curăța colecția guvernamentală de „strategii” și „concepții” inconsistente, ultimul exemplu de asemenea document fiind Concepția dezvoltării transportului naval ...

Totuși, pe termen lung, regulamentul dat poate fi util pentru elaborarea unor documente de planificare strategică realiste la nivel de ramură, sector sau național și stoparea inflației de „strategii” sterile din ultimii ani. Un exemplu de asemenea „strategie” este Concepția dezvoltării transportului naval în Republica Moldova, aprobată prin hotărâre de guvern⁵. Un guvern care ține la reputația sa nu poate să aprobe un asemenea document inconsistent, lipsit de orice perspectivă și scris, pur și simplu, necărturar. Cât face numai stipularea că „scopul principal al dezvoltării transportului naval este adaptarea la cerințele și exigențele impuse de modernizare, eficientizare, precum și racordarea acestuia în cadrul complexului ramurii de transport”. Printre „acțiunile principale” din Concepție să le evidențiem doar pe următoarele:

- Reamenajarea căilor navigabile interne și îmbunătățirea parametrilor de exploatare a construcțiilor hidrotehnice;
- Majorarea lungii căilor navigabile interne adâncimile garantate ale șenalului și semnalizarea acestora;
- Modernizarea flotei și suplinirea flotei prin nave noi și moderne;
- Reconstrucția porturilor și reformarea activităților portuare;

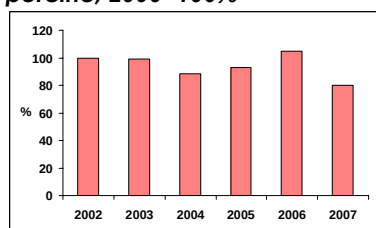
⁴ Ordinul Ministrului Finanțelor al Republicii Moldova nr.19 din 16 februarie 2008, publicat în Monitorul Oficial nr.45-46 din 4 martie 2008.

⁵ Aprobat prin Hotărâre de Guvern nr.453 din 24 martie 2008.

... în care obiectivele ambițioase nu sunt însoțite nici de un plan de acțiuni, nici de un plan investițional

Acestea sunt doar 4 din cele peste 20 de măsuri „planificate”, dar pentru care nu este prevăzut nici un leu! Și aceasta în condițiile în care numai reamenajarea căilor navigabile ar cere probabil câteva zeci de milioane de euro. În pofida lipsei oricărui plan investițional, soluționarea problemelor transportului naval se propune a fi efectuată în două etape: prima (2008-2009) își propune „soluționarea problemelor dezvoltării și reformării transportului naval intern prin coordonarea și interacțiunea activității administrației publice și agenților economici”. Etapa a II (2009-2011) are o formulare și mai senină, presupunând „intrarea în sistemul european și mondial de transport”. Și nici un plan de acțiuni, nici o persoană responsabilă, nici un indicator de performanță sau evaluare a impactului ecologic. Ultima propoziție din Concepție dezvoltă pe deplin „geniul strategic” al autorilor: „unul din instrumentele de bază pentru realizarea prezentei strategii sunt programele naționale și regionale de dezvoltare a transportului naval intern”.

Figura 1. Evoluția șeptelului de porcine, 2000=100%

Sursa: Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare

Subvenționarea nutrețurilor pentru porcine: pro sau contra?

În aprilie curent Asociația Producătorilor de Porcine din Republica Moldova și-a anunțat intenția de a solicita guvernului subvenții de la bugetul de stat. Cât de îndreptățit este acest demers?

În Republica Moldova circa 45-50% din producția de carne revine porcinelor⁶. Cu toate că în anul 2006 efectivul de porcine a depășit cu 4,6% valoarea anului 2002, în anul 2007 acesta a fost cu 20% mai mic (fig.1). Seceta din 2007 a condus la scumpirea nutrețurilor și la creșterea costurilor de producție. Din acest motiv, e puțin probabil ca prețurile la nutrețuri pe piața regională să scadă în viitorul apropiat. Cu toate că prețurile la produsele din carne de porc cresc, prețurile la factorii de producție la fel sporesc. Ca urmare, profitul obținut nu permite procurarea aceluiași volum de resurse, consumat în ciclul de producție precedent. Totodată, pierderile înregistrate de producătorii moldoveni sunt determinate și de competitivitatea scăzută a acestora. Productivitatea scăzută a sectorului dat este confirmată și de faptul că sporul zilnic în greutate a porcinelor la creștere și îngrășare în Moldova variază în limitele a 100-300 g, față de circa 500-600 g în România⁷ și Ucraina⁸ sau 1000 g în Danemarca. Întrebarea este de ce și cât timp ar trebui bugetul să subvenționeze producători internațional necompetitivi? Și de ce să compenseze doar costurile și pierderile suportate de producătorii de porcine, dar nu și a celor de vite sau păsări?

⁶ Conform datelor BNS.

⁷ www.naturalresearch.ro/files/nutricom1.pdf

⁸ Расширяя горизонты. Бюллетень компании Оллек-Украина. Nr. 4, 2006, pag. 8-9

Dacă guvernul s-ar angaja să subvenționeze măcar ¼ din costurile nutrețului pentru porcine, aceasta ar implica cheltuieli bugetare anuale de 600-800 milioane lei ...

Un calcul simplu arată că dacă autoritățile s-ar angaja să subvenționeze și nutrețurile pentru producătorii de porcine (cel puțin 25% din consumul anual al unei porcine), atunci ar fi necesară o sumă de circa 600 – 800 milioane lei (1,45% din PIB)⁹. Este puțin probabil ca în viitorul apropiat statul să-și permită asumarea unei asemenea sarcini financiare. Iar consumatorul moldovean, cât de bizar nu ar părea unora, este și el lipsit de naționalism economic (care, de altfel, nu există nicăieri), și alege în primul rând carnea mai ieftină.

De aceea, considerăm că sporirea eficienței economice în ramură trebuie realizată nu din contul subvențiilor, ci prin organizarea producției și muncii, formării unor relații economice mai avantajoase între producătorii de porcine și furnizorii de nutrețuri, producătorii de produse din carne și alți participanți ai pieței. Aplicarea unei strategii concurențiale pentru producătorii de porcine este necesară pentru a reduce influența în creștere a producătorilor străini. Ultimii utilizează frecvent concurența prin preț, orientată spre falimentarea financiară a concurenților pe piața internă. De aceea, companiile autohtone trebuie să utilizeze avantajele concurențiale calitative, orientate spre câștigarea clienților prin valoare de întrebuințare mai înaltă și diferențierea produselor din carne.

Observăm că astăzi producătorii de porcine și întreprinderile de prelucrare a cărnii de porc concurează, în loc să coopereze, pe piața produselor din carne. Inițierea proceselor integraționiste va conduce la extinderea producției și interconexiunea diferitelor faze ale procesului tehnologic.

... și care în viitorul apropiat nu vor fi posibil de alocat. De aceea producătorii ar trebui să ia în considerație strategii noi de integrare pe verticală pentru a-și spori competitivitatea și a reduce costurile.

Avantajul integrării producției, prelucrării și comercializării produselor din carne de porc este evident: optimizarea managementului, întărirea pozițiilor pe piața de desfacere, posibilitatea implementării tehnologiilor performante, asigurarea garantată cu materie primă, reducerea riscurilor de producție și îmbunătățirea utilizării potențialului de producție. Ciclul tehnologic închis va permite comercializarea produselor din carne fără intermediari. Aceasta va asigura sporirea rentabilității producției. Un alt avantaj al creării grupului (holdingului) agroindustrial¹⁰ ține de dezvoltarea, alături de producția de carne, și a producției de nutrețuri. Rezultatul va fi diminuarea costurilor de producție și eliminarea așteptărilor sentimentale inutile din partea producătorilor față de bugetul de stat.

Extinderea suprafeței de irigare: un bine inevitabil?

Recent, în cadrul Programului de Securitate Alimentară al Comisiei Europene și cu suportul Proiectului 2KR al Guvernului Japoniei, Republica Moldova a beneficiat de 104 unități de tehnică agricolă pentru irigarea de scară mică care va permite fermierilor extinderea suprafețelor irigate cu 1,7 mii ha. Cu

⁹ Împreună cu suma de 270 mil. lei, alocată subvențiilor pentru acest an, cuantumului total al subvențiilor ar atinge circa 1 mlrd. lei (echivalentul pierderilor sectorului zootehnic urmare a secetei din anul 2007)

¹⁰ Toate unitățile economice, membre ale holdingului agroindustrial pot păstra independența juridică, organizatorică și economică

această ocazie, MAIA a anunțat că în cadrul primei etape (2008-2015) de realizare a Programului de reabilitare și extindere a rețelelor de irigare, suprafața terenurilor irigate va fi extinsă cu circa 218 mii de hectare. Acest obiectiv este fixat și în Strategia națională de dezvoltare durabilă a complexului agroindustrial al Republicii Moldova pentru anii 2008-2015 (p. 4.3 „Măsuri speciale de combatere a secetei”), aprobată în luna martie 2008¹¹. Cât de real din punct de vedere economic este acest obiectiv? Și este oare irigarea unica măsură de minimizare a efectelor secetelor potențiale la care este expusă Republica Moldova?

Guvernul a stabilit obiectivul de majorare până în 2015 cu 218 mii ha a suprafeței agricole irigate ...

În Moldova suprafața terenurilor cu destinație agricolă constituie 58,3% (1974,1 mii ha) din fondul funciar al țării (3384,6 mii ha). Să menționăm că după orice standarde internaționale, această este o pondere foarte înaltă care compromite echilibrul ecologic, intensifică efectele negative ale secetelor, degradarea solurilor și deșertificarea terenurilor.

... dar aceasta în absența unor resurse financiare ...

Autoritățile doresc ca terenurile irigate să constituie până în anul 2015 circa 14%¹². Există mai multe argumente că acest obiectiv este prea ambițios și posibil, stabilit greșit. Chiar în strategia aprobată recent se menționează că posibilitățile reale pentru extinderea rentabilă a irigației în următorii 10 ani sânt limitate la o suprafață de 100 mii ha (include luncile, parțial luncile râurilor interne, terasele înalte ale acestor râuri cu cernoziomuri obișnuite). Pe de altă parte, în planul de acțiuni al strategiei date figurează cifra de 218 mii ha, acoperite de sisteme de irigare noi. Paradoxul este că suma de 2575,0 mil. lei destinată în aceste scopuri, figurează la compartimentul „Surse financiare neacoperite”. Astfel, nu e clar de unde vor apărea resursele financiare pentru a materializa obiectivul fixat în strategie.

În al doilea rând, un pericol mare este legat de utilizarea apei de calitate nesatisfăcătoare pentru irigare. În prezent, chiar și la suprafața irigată de 34 mii ha, o bună parte a apei folosite are un grad de mineralizare mai mare de 1 g/l. Aceasta conduce la salinizarea și solonețizarea solurilor, cu riscul excluderii ulterioare din circuitul agricol¹³.

... și, se pare, fără a ține cont de toți factorii care determină necesitatea irigației

Terțio, studiind raportul „Rural productivity in Moldova: Managing natural vulnerability”¹⁴, conchidem că eficiența economică a reabilitării irigației urmează să fie evaluată în baza principiului individual pentru fiecare schemă în parte, fiindcă aceasta depinde de mai mulți factori. În particular, e vorba de înălțimea, la care urmează să fie pompată apa; trăsăturile recoltei, deoarece culturile cu valoare mare (struguri, legume, mere) ar justifica mai bine investițiile în reabilitarea irigației decât în cazul grâului sau orzului; starea fizică a unităților de irigare precedente; tehnica de irigare în cadrul gospodăriei agricole ce urmează a fi

¹¹ HG Nr. 282 din 11.03.2008

¹² Programul de reabilitare și extindere a rețelelor de irigare în Republica Moldova pentru anii 2008-2025,

¹³ Apa pentru irigare trebuie să corespundă unor indici chimici: gradul de mineralizare - mai mic de 1 g/l; reacția (pH) - 6,5-8,3; conținutul de clor - mai mic de 3 mg/l; raportul de adsorbție a sodiului (SAR) - 1-3 unități; indicele magnezial (PMg) - mai mic de 50%; conținutul de sodă - mai mic de 1,0 mg.

¹⁴ <http://www.worldbank.org.md>. Acest raport a fost pregătit de către o echipă mixtă a BM și a Organizației Națiunilor Unite FAO.

aplicată. Cu regret, nici un program de reabilitare a irigațiilor nu a luat totalmente în calcul acești factori¹⁵.

Argumentele de mai sus confirmă că extinderea suprafețelor de irigare aduce beneficii numai cu respectarea mai multor factori. Deoarece evaluările existente sunt învechite și nu sunt corelate cu un studiu detaliat a schemelor individuale, dimensiunea reală a suprafețelor irigate economic viabile va rămâne necunoscută până nu vor fi efectuate studii de fezabilitate actualizate. Trebuie pus accentul și pe alte măsuri care ar permite diminuarea efectelor viitoarelor secete asupra agriculturii, în particular tehnologiile agrotehnice performante și măsuri de minimizare a eroziunii solurilor.

Pentru a reduce impactul viitoarelor secete, pe lângă un sistem de irigare performant, trebuie introduse tehnologii agricole mai performante ...

Tehnologiile agrotehnice performante permit reținerea umidității solului (aratul minim sau menținerea păturii vegetale), utilizarea soiurilor rezistente la secetă, optimizarea timpurilor de semănare și plantare (în conformitate cu prognozele agrometeorologice), plus eliminarea plantelor necultivate, fapt ce ar putea reduce evaporo-transpirarea cauzată de plantele¹⁶. Un rol sporit în cunoașterea și aplicarea acestora revine serviciilor de consultanță agricolă care în Moldova sunt practic inaccesibile producătorilor de rând.

... și de asigurat un management adecvat al terenurilor pentru a reduce eroziunea și alte forme de degradare

Pentru minimizarea suprafeței terenurilor expuse eroziunii (42,7% din terenuri sau 901 mii ha), este necesar de îmbunătățit managementul terenurilor. În acest scop poate fi schimbată acoperirea cu vegetație a terenurilor, inclusiv împădurirea și re-împădurirea terenurilor,¹⁷ prin realizarea unor beneficii financiare pe termen lung (în speță datorită utilizării copacilor productivi).

Există dubii că minimul oficial de existență de 1099 lei pentru 2007 chiar ar garanta existența ființei umane în Republica Moldova ...

Cât de realist este minimul de existență?

La 2 aprilie, Biroul Național de Statistică a publicat mărimea minimului de existență pentru anul 2007, care a constituit în medie pe lună pentru o persoană 1099,4 lei. Deși încă la 02 august 2006 guvernul a elaborat proiectul unui nou regulament de calculare a minimului de existență, care urma să intre în vigoare începând cu 01 ianuarie 2007, acesta și în continuare se calculează în baza HG Nr. 902 din 28.08.2000. În ce măsură mărimea minimului de existență reflectă necesitățile reale ale populației?

... și aceasta atât din cauza componenței coșului alimentar care intră în minimul de existență ...

Conform Regulamentului aprobat încă prin HG nr. 902 din 28.08.2000, „calcularea minimumului de existență constă în evaluarea valorică a bunurilor materiale și serviciilor incluse în coșul minim de consum”. În acest scop pentru produsele alimentare se aplică metoda normativ-statistică¹⁸, iar pentru cele nealimentare și servicii – utilizarea structurii reale a cheltuielilor de

¹⁵ În anul 1996, Programul Național de Irigare (PNI) a efectuat screening-ul suprafețelor acoperite existente la capitalul viabilitate financiară, eventual recomandând 82,7 mii ha pentru reabilitare, estimată la circa 53,5 mil. USD, la un cost mediu de 645 USD/ha. În anul 2001, un proiect de program pentru sectorul acvatic a sugerat reabilitarea unei suprafețe teoretice de 126,5 mii ha, estimată la circa 71,5 mil. USD, la un cost mediu de 565 USD/ha. Însă ambele programe n-au fost finanțate din lipsă de resurse bugetare.

¹⁶ Deja aceste tehnologii au fost făcute publice în cadrul unui proiect al FAO, implementat până în august 2007

¹⁷ Costul reîmpăduririi și îngrijirii este de circa 1000 USD/ha pentru primii câțiva ani până la crearea unei păături forestiere

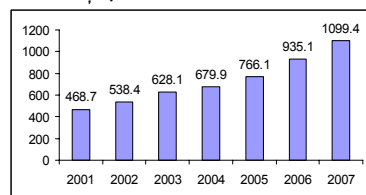
¹⁸ Care presupune aplicarea normelor fundamentate științific de consumare a produselor alimentare la formarea coșului minim alimentar

consum ale populației conform Cercetării bugetelor gospodăriilor casnice.

Academia de Științe a Republicii Moldova a elaborat pentru calcularea minimumului de existență unele recomandări privind consumul de calorii în funcție de vârstă, sex și tipul activității desfășurate de populație.¹⁹ Totodată, AȘM a stabilit că dacă în loc de minimumul mediu pe o persoană s-ar aplica media pe o persoană echivalent adultă, atunci minimumul consumului mediu de calorii pe o persoană echivalent adultă ar fi de 3004 calorii/persoana/zi²⁰. Aceste calorii țin de efectuarea unei munci cu efort fizic și intelectual mediu, iar în cazul muncii fizice intense sunt necesare până la 6720 calorii/zi.

... cât și a creșterii esențiale a prețurilor în 2007

Fig.2 Evoluția minimumului de existență, lei

Sursa: BNS

Reieșind din normele internaționale, populația trebuie să consume mai multă carne, pește, fructe și legume și mai puține produse cerealiere și cartofi. În Republica Moldova, anume din contul ultimelor populația își asigură subzistența - în anul 2007 prețurile la cartofi s-au redus cu 50,7%, în special datorită importurilor din Polonia și Belarus, pe când alte produse alimentare esențiale s-au scumpit: uleiul vegetal - cu 50,7%, fructele proaspete - 30%, ouăle - 25%, produsele lactate - 24,4% etc.

Sporirea în anul 2007 a prețurilor la produsele nealimentare de asemenea a condus la reducerea puterii de cumpărare a populației²¹ și la necesitatea sporirii minimumului de existență. S-au scumpit și serviciile comunal-locative cu 19,9%, de alimentație publică - cu 28,4%, reparația și îngrijirea locuințelor - cu 15,4% etc. În aceste condiții, este greu de înțeles cum majorarea în 2007 a minimumului de existență cu 17,6% față de anul 2006 (fig.2), putea să asigure același nivel de existență ca și în 2006, cel puțin reieșind din creșterile de prețuri la produsele alimentare, nealimentare și serviciile, indispensabile asigurării capacității vitale și sănătății populației la un nivel minim. Mai mult decât atât, în cazul categoriilor ce cetățeni săraci, în structura consumului real circa 70% ocupă anume produsele alimentare care s-au scumpit cel mai mult.

Inflația la produsele alimentare și impactul asupra diferitor categorii de populație

Creșterea prețurilor a fost ceva mai moderată în martie decât în februarie 2008, dar în expresie anualizată se află la cel mai înalt din decembrie 2003 ...

În comparație cu februarie, ritmul creșterii prețurilor în luna martie s-a redus la nivelul 1,1%. Astfel, inflația cumulativă pentru primele trei luni ale anului constituie 4,1%. Deși suntem doar la sfârșitul primului trimestru al anului, se pare că optimismul autorităților privind menținerea inflației anuale în limitele unei singure cifre s-a spulberat. Astfel, nu se mai vorbește despre inflația anuală pentru anul 2008 de 10% după cum este prevăzut în Memorandumul cu FMI privind politicile economice și financiare, prognozele macroeconomice indicând cifre ce depășesc 11%. Raportul recent apărut al Fondului Monetar

¹⁹ Aceste niveluri ale consumului caloric au fost folosite pentru a stabili o cerință minimă pe o persoană de 2282 de calorii/persoană/zi (minim utilizat și de MEC).

²⁰ Anexa 3 a PND, www.scers.md

²¹ La medicamente - cu 18,2%, combustibil - 13%, confecții - 11,7% etc.

... iar majoritatea prognozelor oficiale depășesc limita de 11%.

Internațional –World Economic Outlook – prognozează inflația anuală pentru Republica Moldova de 11,4% la sfârșitul anului 2008. În același timp, auzim cifre chiar mai mari de la Ministerul Economiei și Comerțului, care vorbește de o inflație anuală în 2008 de 11,8%.

Luând în considerație eforturile Băncii Naționale în 2007 și la început de 2008 și angajamentul ferm al Guvernului de îndeplinire a prevederilor Memorandumului cu FMI, prognozele pesimiste la început de an sunt destul de îngrijorătoare. Luând în considerație atât trendurile globale, cât și specificul economiei naționale, în anul 2008 există mai mulți factori de presiune asupra prețurilor în Republica Moldova. Printre aceștia cei mai importanți sunt:

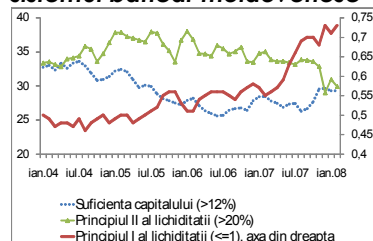
- *Inflația alimentelor a afectat piețele globale. Pe parcursul ultimului an prețurile la principalele cereale: grâu, orez, porumb aproape că s-au dublat, ceea ce are impact asupra tuturor produselor pe care le consumăm. Anume aceasta se observă și în creșterea prețurilor în Republica Moldova. Trăind într-o țară net importatoare de multe produse alimentare, nu putem evita impactul creșterii prețurilor globale. În acest sens, aprecierea monedei naționale, servește ca un „mijloc de amortizare” care încetinește ritmul de creștere a prețurilor la produsele alimentare.*
- *În același timp, seceta din vara anului 2007 a afectat prețurile la producția agricolă autohtonă, ceea ce va fi simțit cel puțin până la nouă recoltă agricolă. Dar nu ne putem aștepta la prețuri mult mai mici pentru producția agricolă, chiar în cazul condițiilor climatice favorabile, pentru că prețurile la materialul semincer sunt foarte ridicate în acest an.*
- *Consumul înalt care afectează prețurile și la produsele nealimentare. Deși transferurile de peste hotare au fost mai mici decât în primele două luni ale anului în comparație cu ultimele luni ale anului 2007, acesta este un fenomen sezonier care s-a manifestat pe parcursul mai multor ani. Concomitent cresc și depunerile persoanelor fizice la băncile comerciale, ca urmare a acestora oferă credite de consum la condiții tot mai avantajoase.*
- *Presiuni legate de scumpirea resurselor energetice importate. În trimestrul II, prețul la gazele naturale livrate consumatorilor nu a fost majorat, chiar dacă prețul de import a acestora a crescut. Aceasta a fost posibil din cauza cursului MDL/USD, care a fost mai mic decât cel prognozat la stabilirea tarifului precedent. Totuși, existența posibilității de scumpire a energiei electrice prezintă presiuni inflaționiste importante.*

Ținând cont de faptul că în numai trei luni produsele alimentare s-au scumpit cu 7,7%, este clar că inflația lovește în primul rând în cetățenii săraci

Astfel, inflația la produsele alimentare se manifestă cel mai puternic, prețurile pentru acestea crescând deja cu 7,4% de la început de an. Aceasta afectează cel mai mult categoriile de consumatori cu venituri mici. Ultimele date privind Indicele Prețurilor de Consum publicate de BNS în aprilie, au fost revizuite utilizând ponderile de cheltuieli de consum a bugetelor gospodăriilor casnice pentru anul 2007. Conform acestor date, în anul 2008 coeficientul de ponderare a produselor alimentare constituie 35% față de 31,72% în anul 2007. În același timp, în 2006, spre exemplu, ponderea cheltuielilor pentru produsele

Speculațiile precum că în sistemul bancar este posibilă o criză de proporții sunt lipsite de orice bază...

Fig.3 Evoluția indicatorilor de stabilitate și lichiditate în sistemul bancar moldovenesc

Surse: BNM

... cu toate că există unele evoluții nefavorabile ale indicatorilor de lichiditate...

alimentare în totalul cheltuielilor pentru cele mai sărace trei quintile din populație constituia peste 50%. Astfel, pentru aceste categorii de consumatori, inflația anuală de 13,1% în 2007 nu este una reală, ei simțind o creștere a prețurilor mult mai semnificativă. Aceste categorii de populație vor fi cele mai afectate și în anul 2008, care inevitabil vor simți o creștere a prețurilor ce depășește limitele unei singure cifre doar în un semestru al anului.

Este oare posibilă o criză în sistemul bancar moldovenesc?

În anumite medii din Moldova circulă zvonuri că în sistemul bancar moldovenesc „s-ar coace o criză”. Cât de argumentate sunt aceste zvonuri? Analiza datelor arată că zvonurile nu sunt fundamentate, dar că anumite tendințe negative se observă. Totuși, în pofida acestor tendințe negative situația este departe de ceea ce poate fi numită „criză” sau „pre-criză”.

Criza de lichiditate este situația când băncile nu pot să onoreze cererile de plată ale clienților săi sau când nu sunt în stare să onoreze obligațiile față de deponenți. Există o serie de indicatori care pot să caracterizeze nivelul de siguranță și de lichiditate bancară. Din toți indicatorii utilizați în practica bancară din Republica Moldova, cei mai relevanți pentru subiectul discutat sunt suficiența capitalului ponderat la risc (care trebuie să fie mai mare de 12%), raportul dintre activele cu termenul de plasare mai mare de 2 ani și resursele financiare atrase pe un termen mai mare de 2 ani (cunoscut și ca principiul I al lichidității și care trebuie să nu fie mai mare de 1) și raportul dintre activele lichide la total active (principiul II al lichidității, care trebuie să fie mai mare de 20%).

Pe baza datelor statistice publicate de BNM se poate constata o anumită evoluție negativă a doi indicatori menționați mai sus (fig. 3). În particular, se observă că rata de lichiditate calculată după principiul I (coeficientul de lichiditate pe termen lung) a crescut rapid de la 0,55 în ianuarie 2007 la 0,75 în decembrie 2007, rămânând practic la acest nivel în ianuarie-februarie curent. Să menționăm încă o dată că acest coeficient trebuie să fie mai mic sau egal cu 1 și că, în principiu, băncile moldovenești au încă ceva marjă pentru manevră, dar aceasta este destul de limitată și atenție sporită din partea BNM nu ar strica! Pe de altă parte, coeficientul de lichiditate pe termen scurt (principiul II al lichidității) expune o dinamică negativă începând cu ianuarie 2006, când a atins nivelul de 38,01, până la 28,98 în decembrie 2007 și 29,91 în februarie 2008. Și acest indicator este încă foarte departe de limita inferioară impusă de BNM (20%). Situația băncilor este asigurată și de faptul că nivelul de capitalizare este la un nivel care de două ori depășește minimul stabilit de BNM. După iulie 2006, adică când a început intrarea capitalului străin cu intrarea băncilor străine pe piață acest nivel s-a îmbunătățit continuu.

Astfel, la moment nu există premise reale care ne-ar permite să afirmăm că la nivelul sistemului bancar s-ar configura o criză. În același timp, noi nu am putut analiza situația la nivelul unor bănci luate în parte. O asemenea analiză ar putea să ducă la alte

rezultate. În același timp, avem toată confidența în capacitățile BNM de a supraveghea adecvat instituțiile bancare și de a elimina din timp orice riscuri.

Adio, epoca alimentelor ieftine?

Scumpirea rapidă a alimentelor și produselor agricole a generat noul concept de „agflație” și care caracterizează un fenomen global ...

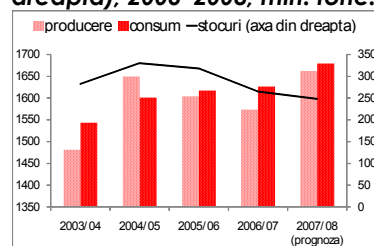
Scumpirea vertiginoasă a alimentelor a devenit o temă foarte aprinsă în ultimul timp. Într-o ediție precedentă scriam că experții de la World Economic Forum identifică securitatea alimentară redusă ca unul din cele mai serioase patru riscuri ce amenința lumea în 2008. Recent, în cadrul unui forum comun al Fondului Monetar Internațional (FMI) și Băncii Mondiale (BM), ambele instituții se arătau îngrijorate de creșterea prețurilor la produsele alimentare și solicitau statelor lumii să depună eforturi comune în vederea depășirii unei posibile crize alimentare în statele în curs de dezvoltare. Totodată, directorul FMI Dominique Strauss-Kahn insistă asupra necesității unor eforturi comune în vederea potolirii presiunilor inflaționiste, vizând în speță produsele alimentare. Ser vorbește tot mai insistent despre noul fenomen al „agflației”, adică a inflației prețurilor la produsele alimentare și agricole. Oare e posibil de stăvilit „agflația”? Și oare epoca alimentelor ieftine s-a terminat? Pentru aceasta este nevoie să vedem care sunt cauzele scumpirii recente ale alimentelor.

Cauzele sporirii prețurilor pentru alimente

Tendința scumpirii alimentelor are la bază câteva motive fundamentale și câteva motive mai degrabă speculative.

... determinat de creșterea rapidă a consumului global în condițiile unor stocuri limitate...

Fig.4. Producție/consum de grâu (axa din stângă) și volumul stocurilor (axa din dreapta), 2003–2008, mln. tone.

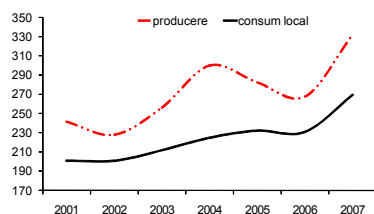
Sursa: International Grains Council, Grains Market Report, 28 martie, 2008

Primul motiv fundamental este sporirea cererii globale pentru alimente ca rezultat al creșterii robuste a economiilor emergente, în special al Chinei și Indiei. Astfel, ca rezultat al sporirii continue a consumului de grâu, stocurile globale se așteaptă a fi la nivel cel mai jos în ultimii 25 de ani. Totodată, se face observată o oarecare ajustare a structurii consumului în aceste țări în direcția consumului produselor cu valoarea nutrițională mai înaltă, în special a cărnii și produselor lactate²². Însă, această reajustare implică cantități mult mai mari de cereale (pentru nutriția animalelor) cărora actualele capacități globale de producție cu greu le fac față. Într-adevăr, sporirea prognozată a producției de grâne nu va acoperi cererea de consum anticipată și stocurile globale vor continua să scadă (fig.4).

Însă nu doar „poftea” populațiilor din țările în curs de dezvoltare determină consumul-record al cerealelor. Un alt „vinovat” este actuala frenezie a biocombustibilului. Situația nicăieri nu este mai elocventă decât în Statele Unite, unde guvernul oferă subsidii importante pentru creșterea porumbului în scopuri energetice. Aceasta produce distorsiuni evidente pe piață și stimulează fermierii să planteze porumb în detrimentul altor cereale. Într-adevăr, producerea porumbului în Statele Unite a crescut considerabil în 2007, chiar mai rapid decât consumul local (vezi fig.5). Se estimează că cererea pentru cereale în cadrul programului american de bioetanol este echivalentă cu jumătate de necesitățile globale neacoperite de cereale. În fine,

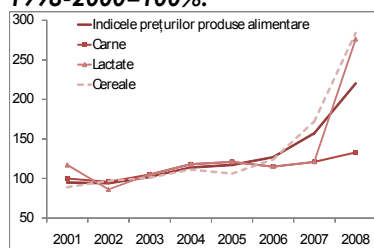
²² IFPRI, FAO, The Economist

Fig. 5. Dinamica producției și consumului porumbului în SUA, 2001-2007, mln.tone

Sursa: USDA, Feed Outlook, martie, 2008

Fig.6. Evoluția prețurilor alimentare și a indicelui de prețuri pentru produse alimentare (FAO) în 2001-2008*, 1998-2000=100%.

Sursă: FAO, Crop Prospects and Food Situation, aprilie 2008

*Notă: pentru anul 2008 se folosesc datele din martie 2008

Majoritatea guvernelor au reacționat la creșterea prețurilor prin măsuri administrative...

fabricarea masivă de biocarburanți a fost catalogată de raportorul special al ONU pentru dreptul la alimentație Jean Ziegler, drept crima împotriva umanității²³.

În plus la acești doi factori fundamentali, scumpirea alimentelor a fost susținută de doi factori temporari. Primul este legat de turbulențele pe piețele financiare globale și scăderea vertiginoasă a monedei americane. Inflația înaltă și deprecierea puternică a dolarului au determinat o explozie a cererii pentru materiile prime. O creștere record s-a observat recent și pe piețele de soia, aur, platina, minereu de fier. În acest sens, alimentele au constituit doar un element al șirului de scumpiri observat pe piețele globale de materii prime. Un alt factor temporar care a acutizat situația prețurilor alimentare a fost roadă proastă din anul trecut cauzată de condiții climatice nefavorabile în țările exportatoare și care a rezultat într-o scădere a producerii grânelor.

Scumpirea alimentelor alimentează turbulențe sociale

Pe parcursul ultimilor ani prețurile pentru produse alimentare au crescut robust (vezi fig.6), lactatele și cerealele scumpindu-se cel mai pronunțat. Bineînțeles, în urma scumpirii unor produse atât de esențiale reacția populației nu s-a lăsat mult așteptată. Cel mai mult suferă populația din țările cu veniturile mici. O serie de turbulențe sociale legate de scumpirea produselor alimentare deja au explodat în unele țări din America Latină, Africa și Asia de Sud-est. Conform unor estimări, creșterea prețurilor pentru produsele alimentare cu o treime va reduce standardele de viață în țările bogate cu 3%, iar în cele sărace cu peste 20%²⁴.

Organizația ONU pentru Alimentație și Agricultură chiar a compus o listă de 37 de țări care se confruntă cu o criză alimentară și care au nevoie de asistență externă. În acest an și Republica Moldova (unica din Europa) face parte din această listă. Dar în cazul Moldovei credem că este vorba de o situație excepțională determinată de seceta din 2007. De altfel, același raport menționează probabilitatea revenirii Moldovei la normal în 2008.

Răspunsul guvernelor: pe o cale greșită...

Constatând scumpirea unor produse atât de sensibile din punct de vedere politic, guvernele din mai multe state s-au grăbit să intervină. De cele mai multe ori aceste intervenții poartă un caracter administrativ și se manifestă prin control instituit asupra prețurilor pentru alimente și constrângeri asupra exporturilor produselor alimentare. De pildă, Maroc, Egipt, Mexic, China, Malaiezia au preferat să controleze prețurile. India, Vietnam, Serbia, Kazahstan, Ucraina au optat pentru instituirea cotelor la export. Rusia a făcut și una, și alta.

²³ www.capital.ro

²⁴ The Economist.

... care nu pot rezolva în mod fundamental situația

Însă, majoritatea experților sunt de părere că abordarea administrativă a problemei nu duce la rezultate scontate. Controlul prețurilor distorsionează piața, discriminează producătorii agricoli și poate provoca deficitul de produse alimentare în comerț liber. Instituirea cotelor la export provoacă tensiuni și deficit pe piețe globale și totodată poate determina rezultate absurde când fermierii produc mai multe cereale decât pot vinde pe piața locală, și în rezultat sunt forțați să piardă sau să distrugă surplusul producției (cum a fost un caz recent în Ucraina) sau să vândă aceste produse unor grupuri de interese locale la prețuri derizorii.

Și noul guvern moldovenesc consideră că este necesară intervenția ...

Este extrem de important de reținut aceste raționamente fiindcă aparent a venit și rândul guvernului moldovenesc să se îngrijoreze de prețurile galopante pentru produsele alimentare în Republica Moldova. Noul premier Zinaida Greceanii „...a cerut responsabililor de la ministerele Economiei și Comerțului și cel al Agriculturii și Industriei Alimentare să identifice în termen de o săptămână cauzele majorării din ultimul timp a prețurilor la produsele alimentare ... să propună soluții și mecanisme de piață pentru reglementarea acestei situații”. Ministerul Economiei și Comerțului împreună cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare urmează să stabilească dacă aceste scumpiri nu sunt cumva determinate de deficiențele de funcționare a pieței și lipsa unei concurențe sănătoase.

... care ar putea aduce succes numai dacă va fi însoțită de măsuri de stimulare a concurenței oneste pe piață

În asemenea caz credem că Agenția Națională pentru Protecția Concurenței trebuie să stabilească dacă în cazul scumpirii produselor alimentare într-adevăr este vorba de aranjamente anti-concurențiale sau este vorba de un eșec al pieței, care sunt motivele acestuia și la ce nivel al lanțului valoric se produce acesta. Este oare vorba de grupuri intermediare care determină sporirea exagerată a prețurilor, lipsa de informare adecvată a producătorilor despre oportunitățile de realizare a producție agricole, etc.? Totodată, urmează de stabilit dacă prezența „intermediarilor” este o încălcare a legislației sau un rezultat economic rațional al structurii pieței. În fine, urmează de văzut dacă este cazul să intervină guvernul la nivel național, sau organele de administrație publică sunt cele mai indicate s-o facă (de exemplu, prin reducerea taxelor locale de piață).

În orice caz, sperăm că guvernul va rezista tentației de măsuri administrative cu tentă populistă într-un an pre-electoral. Cât privește protejarea grupurilor sociale vulnerabile, mai potrivite sunt asemenea măsuri ca suportul țintit și acordat nemijlocit săracilor (de pildă, în forma unor cupoane alimentare), iar fermierii care au suferit de pe urma secetei trebuie să primească subvenții sub forma materialului semincer ca să poată să restabilească nivelurile normale de producție.